

Historijski arhiv Dubrovnik; Danica Božić, Historijski arhiv Split; Ante Usmijani, Historijski arhiv Zadar; Jakov Jelinčić, Historijski arhiv Pazin; Duško Zorec, Historijski arhiv Rijeka.

Za članove Nadzornog odbora: Marijan Rastić, Arhiv Instituta za historički pokret Hrvatske u Zagrebu; Petrović Ljubomir, Historijski arhiv Rijeka; Paver Josipa, Arhiv Hrvatske u Zagrebu.

I. Srebrnić

ODGOJNA SLUŽBA U ARHIVIMA FRANCUSKE

Odgojna služba u arhivima u Francuskoj je vrlo značajna i pridaje joj se velika važnost, briga i materijalna sredstva, ali nisu manje značajni ni rezultati njenog djelovanja. U Nacionalnom arhivu u Parizu organizirana je prvi put mjeseca listopada 1950. To je posebni odjel nazvan »Le service educatif«, u kojem rade četiri profesora, kojima poslovi ove službe zauzimaju puno radno vrijeme. Osnovna njihova dužnost, kao i uopće intencija ove službe je, da đacima približe arhivsku građu, da im je učine pristupačnom, i da im prema njoj kao izvoru povijesti razviju razumijevanje i ljubav. U tu svrhu oni poduzimaju razne aktivnosti. Jedna od tih je da provode čak i kroz dvorane Muzeja povijesti Francuske,¹ pa im tu u direktnom kontaktu s dokumentima ilustriraju školski program iz povijesti, na njima blizak i prihvatljiv način, uvijek u srazmjeru s njihovim intelektualnim mogućnostima.

Osim permanentne izložbe, redovito se priređuju i pedagoške izložbe za čak završnih razreda. U studenom 1964. bile su otvorene dvije izložbe za čak: Bulanzizam i Dreyfusova afera, a izložba, isto tako pedagoška, Treća Republika, trajala je sve do siječnja 1969.

Kroz zadnjih četvrt stoljeća arhivska je služba u Francuskoj organizirala mnogo stalnih i povremenih izložaba, a u zadnje je vrijeme ta djelatnost još više potencirana. Te su izložbe posvećene bilo jednom vremenskom razdoblju, događaju, bilo jednoj regiji, gradu, rijeci, bilo nekoj instituciji, ličnostima, književnicima ili vojnim licima. Dobro su organizirane i izložbe koje ilustriraju odnose Francuske s nekom stranom zemljom.

Posjet čaka izložbama je vrlo brojan i u stalnom je porastu. Dok je 1965. kroz Muzej prošlo 11.770 čaka, 1969. godine taj se broj popeo na 17.500.

Već od 1956. izrađen je program povijesnih filmova za čak niže gimnazije. Ti filmovi kompletiraju posjetu pojedinim izložbenim dvoranama, a procijiraju se jedan put sedmično.

1958. osnovan je i kino klub za omladinu od 14—18 godina. Ovi filmovi povijesnog karaktera prikazuju se svakog dana, a iza njih slijedi diskusija. Moram napomenuti da se kino dvorana, i to prilično prostrana, nalazi u sklopu kompleksa zgrada u kojima se nalazi Nacionalni arhiv. Sve što se organizira u režiji ove službe za čak je besplatno.

Vrlo vrijedan prinos odgojnom djelovanju je pripremanje tzv. »pochetta«. To su paketi u kojima su na određene teme složene fotokopije izvjesnog broja dokumenata, od 5 do 12, u veličini od 27 × 21. Ukoliko je potrebno dana je i transkripcija dokumenata, kao i prijevod, a komentar je obavezan. Sve je to pakovano u kovrte, na kojoj je velikim slovima štampan naslov teme, te na-

¹ Muzej povijesti Francuske (le Musée de l'Histoire de France) postavljen je u jednoj od zgrada Nacionalnog arhiva u Parizu, u palači Soubise, u apartmanima princeze Marije Sofije Soubise. Citav je ambijent u čistom stilu XVIII stoljeća, a postavljene su slijedeće izložbene dvorane: dvorana s dokumentima Srednjeg vijeka, dvorana s dokumentima XVI, XVII i XVIII stoljeća, dvorana Revolucije, dvorana s dokumentima iz doba Carstva, te dvorana Francuske u svijetu od XVI do XVIII stoljeća.

slov i adresa Odgojne službe. To je vrlo efektan i praktičan način približavanja dokumenata đacima. Teme su interesantne, pa već sam naslov privlači čak da čitaju dokumente kojima se tako približe da im oni postaju dio priručnika iz kojega spremaju nastavni program povijesti.

Do prvog kvartala 1970. izdani su paketi na slijedeće teme:

Gradovi i trgovina u Srednjem vijeku.

Velike ličnosti Srednjeg vijeka.

Svakodnevni život u Srednjem vijeku.

Henrik IV.

Svakodnevni život pod Starim režimom.

Francuska od 1789. do 1792.

Narodna skupština od rujna 1792. do listopada 1793.

Narodna skupština od listopada do travnja 1795.

Svakodnevni život za vrijeme Revolucije.

Napoleon Bonaparte.

Francuska od 1815. do 1830.

Knjiga žalbi.

Luj XIV i pisci.

Radi ilustracije ovog načina suradnje s đacima navest ću i sadržaj dva paketa. Prvi paket: Trgovina u Srednjem vijeku, sadrži reprodukcije slijedećih dokumenata: Povelja slobodnina grada Compignèa iz 1108—1126; nagodba između Opatije u Charouxu i Filipa Lijepog za osnivanje grada »bastide«² u Dordogni 1308. god.; god 1309. konzuli Cahorsa imenuju zastupnike koji će odrediti novčanu pomoć povodom vjenčanja kraljeve kćeri; isprava Filipa Augusta u vezi sa sajmom sv. Lazara iz god. 1181; pristojbe cestarine i mostarine Sensa; Raould de Coucy posuđuje novac talijanskim trgovcima, 1249. god.; registar poreza »la taille« na stanovnike Pariza koji nisu bili plemići, a nisu bili obavezni ni na vojnu dužnost, god. 1296—1300.

Koverta: Svakodnevni život u Srednjem vijeku, sadrži slijedeće dokumente: reprodukciju jedne rukopisa statuta instituta Hubana (le collège de Huban); naredba kojom se zabranjuje lov onima koji nisu plemići; ustupanje zemalja u zakup; priznanica za jednu isplatu; oporuka jednog građanina.

Odgojna služba šalje odgovarajućim ustanovama ponude s popisom paketa i dokumenata u njima, te narudžbenicom. U školskoj godini 1969/70 poslano je diljem Francuske i van zemlje 11.100 paketa.

Ova služba isto tako redovito raspisuje natječaje pod nazivom »Mladi povjesničari«. Ovi su natječaji u početku bili ograničeni na Pariz i bližu okolicu, a od 1959. god. organiziraju se i u departmanskim arhivima. U natječajima mogu sudjelovati mladi od 13 do 18 godina. Sastav na temu mora biti dug barem četiri stranice i mora biti isključivo u stilu epohe na koju se odnosi. Dokumentaciju mogu đaci crpiti iz povijesnih priručnika, ali prednost se daje sastavu za koji su što više korišteni dokumenti, koji su učeniku bili dani na raspolaganje bilo u Nacionalnom, bilo u departmanskim arhivima. U 1970. natječaj je bio otvoren od 15. siječnja do 6. travnja. Za ove natječaje predviđeno je više nagrada. Tako u 1970. prve dvije nagrade bile su putovanja u jednu stranu zemlju, a dvadeset pobjednika trebalo je prisustvovati primanju u jednoj od reprezentativnih zgrada arhiva, palači »Soubise«, kojemu je predsjedavao generalni direktor Arhiva Francuske. Krasna palača sa svojim bogato uređenim dvoranama, pa osoblje Arhiva koje tom primanju prisus-

² Gradovi osnovani između XI i XIII stoljeća na sjeveru nose ime »Ville neuve« ili »Ville franche«, a na jugu »Bastide«.

tvuje, sve to mlade impresionira i pridonosi svrsi koju ova služba ima. Na temu natječaja priređuje se u Nacionalnom arhivu i prigodna izložba, koja đacima upotpunjuje sliku epohe, odnosno događaja.

Radi ilustracije prevest ću doslovni sadržaj teme natječaja za 1970.:

»Vi ste mali dječak (ili djevojčica) rođena u razdoblju od 1825. do 1835. Vi morate već od djetinjstva zarađivati sebi kruh. Vi pričate u Vašim »uspomnama« kakav je bio Vaš život (orar, plaća, disciplina, socijalna klima. itd.). Kako ste kasnije svojim djelovanjem uspjeli učiniti rad djece čovječnijim«.

Natječajnu temu odobrava generalni direktor Arhiva Francuske. Zainteresiranima Odgojna služba šalje raspis s pravilima i sadržajem natječajne teme.

Ova služba ima svoje suradnike, tzv. dopisnike, to su srednjoškolski profesori, i to obično oni koji predaju povijest, ili učitelji. Suradnja ove službe s dopisnicima je vrlo uska. Dopisnici primaju sve okružnice koje šalje Odgojna služba. U tim dopisima naznačen je sadržaj permanentne izložbe, najavljuju se povremene izložbe, za koje se opet pravovremeno šalju kratki sadržaji. Služba moli profesore i đake da im sugeriraju teme za postavljanje povremenih izložaba, upozoravaju ih na umjetničku vrijednost zgrada u kojima se nalazi Nacionalni arhiv, itd. Naravno da im daju i uputstva u vezi posjeta, dogovora, itd. Ukoliko u nekoj ustanovi nije dopisnik imenovan potiče se dopisom na imenovanje. Početkom 1970. god. djelovalo je 860 dopisnika.

Odgojna je služba u departmentskim arhivima osnovana 1952. god. u Clermond-Ferrandu inicijativom direktora tamošnjeg Arhiva. Ova je ideja vrlo brzo prihvaćena od arhivskih ustanova u ostalim departmanima. Prostorno su za ovaj rad posebno pogodne novo sagrađene arhivske zgrade s lijepim i prostranim izložbenim prostorijama. Tako da je ovaj rad svugdje aktivan.

Rad Odgojne službe vrlo je značajan i za formiranje budućih arhivista i budućih povjesničara, kao i uopće za stvaranje klime u odnosu na arhivsku službu. Ovom se službom približava omladini građa u svim vidovima, time ona njoj postaje bliska, i neće se toj omladini nikada dogoditi da postavi pitanje čemu arhivske službe služe, ima li ona više ili manje smisla za njih. I jednom kada ti đaci budu zreli ljudi i učesnici u javnom životu lakše će shvatiti potrebe arhivske službe, i znat će da svaki dinar uložen u nju, uložen je u čuvanje spomenika koji svojim tekstom svjedoče postojanje i djela njihova naroda.³

D. Božić — Bužančić

DRUGI INTERNACIONALNI SASTANAK RESTAURATORA. (2. INTERNATIONALER GRAPHISCHER RESTAURATORENTAG 1971) BEČ — BUDIMPEŠTA, 6. — 11. RUJNA 1971.

Udruženje arhivskih restauratora (Arbeitsgemeinschaft der Archivrestauratoren — AdA) osnovano je 1957. god. Osnovni cilj i svrha ovog udruženja bilo je stvaranje čvrstih kolegijalnih veza među arhivskim restauratorima i njihovim suradnicima, razmjena iskustava putem povremenih sastanaka, objavljivanje rezultata rada u stručnom časopisu koji izdaje udruženje za svoje

³ Za ovaj prikaz koristila sam se predavanjima koje sam slušala na Stage technique u Parizu 1970. god, kao i rezimeima istih predavanja, okružnicama, te vlastitim uočavanjem. O ovoj temi govorili su sljedeći predavači: Mme Setti, Le service éducatif des Archives Nationales; M. H. Blaquière, Les services éducatifs dans les départements; P. Marot, Les Musées d'Archives et les Expositions documentaires. U našoj je stručnoj literaturi pisano već i ranije o Odgojnoj službi, ali samo u kraćim crtama (M. Kurelac, Francuski arhivi i njihova dostignuća, Arhivist 1955. sv. 3, str. 30; D. Gavrilović, Arhivi u Francuskoj, Arhivski pregled 1969, 1, str. 110—111).